

บทที่ ๑

บทนำ

คนไทยรู้จักคุ้นเคยกับเรื่องรามเกียรติ์มาตั้งแต่สมัยโบราณ การแพร่ขยายของเรื่องรามเกียรติ์ในประเทศไทยเป็นไปหลายทางด้วยกัน ทั้งทางนิทานพื้นเมือง วรรณคดี การแสดง ศิลปกรรม ตลอดจนมีอิทธิพลในชีวิตประจำวัน ชื่อตัวละครหรือบางส่วนของเรื่องรามเกียรติ์ได้เข้ามาแทรกอยู่ในวงการต่าง ๆ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้

๑. วรรณคดี

เรื่องรามเกียรติ์ที่แทรกอยู่ในวรรณคดีมีลักษณะต่าง ๆ กัน คือ กล่าวถึงเฉพาะชื่อตัวละครบ้าง อ้างถึงเรื่องราวบางตอนบ้าง หรือนำตัวละครหรือเหตุการณ์ในเรื่องรามเกียรติ์มา เปรียบเทียบกับตัวละครและเหตุการณ์ในวรรณคดีต่าง ๆ ก็มี ตัวอย่างเช่น

"จาริกอันหนึ่งมีในถ้ำ ชื่อถ้ำพระราม"

...ศิลาจารึกสุโขทัย หลักที่ ๑

"สืบหน้าเจ้าอสูรช่วยกู พระรามพระลักษมณ์ชักรอก"

...โองการแข่งน้ำ

"พระพลกษัตริย์ชวยอำ"

เห็นหัน

อีกเชษฐรามอัน

ตอบต้อง

พาลีลาวคมอรสัน

เคียวพี น้แม่

โคควนต่างเนื่อนอง

นาฏโคฟงมโน"

...นิราศหริภุญไชย

"รามเกียรติ์ราชวัง
พระกัโธนางคัพงา
ยังจุสำบุญตรา
เล็กส่วนยังไคสาย

สีคา เคียวแม่
แม่นาย
ทรเจต เคียวเอย
เพ็ญหนุมนาน"

...นิราศหริภุญไชย

"ชยชยอ่านาจท้าว
รอนราพลองลงกา
ชยชยดิ่งคิกตาม
ชยชานะไคแก้ว

คือราม
แผนแพ้ว
มารมารค นั้นภา
ครอบครอง"

...ลิลิตยวนพ่าย

"พระฤทธิพิงพระราม
รอนราพย์ ไสร้แฮ"

...ลิลิตยวนพ่าย

"ปางบุตรนคเรศไท้
จากสีคาคยวดี
ยังคีนสูเสาวคต

ทศรถ
ลาศแล้ว
ยุพราช ..."

...ทวาทศมาส

"รามเกียรติ์ราชไช
โถกนสมุทระอายาน
จงถนนเปล่งศรศิลป์
ใครอาจมาขวางหน้า

พานร
บ้านฟ้า
มลาญราพณ์
กายก่อง"

...กำสรวลโคลงคั้น

"เพลงพลัดคนรนาถสร้อย
ยังคอบคีนสีสอง

สีคา
เศกไท้ ..."

...กำสรวลโคลงคั้น

"ถัดนั้นแทศย์กุ่มภันิกุ่ม   คื่อกุ่มภกรรัฐจุ่ม —
 พลาอสูร เสนา"

... สมุทโรฆษคำฉันท

"คัจจราษพทรวงศรชู   ยกโลหชนู
 แลคุดำเกิงมหิมา

... สมุทโรฆษคำฉันท

"ลู่ท้าวสมเค็จจนดบคี่   ศวรพระสมุทโรฆษ
 คื่อรามราษพะโหค —   คมพิริยพิงชาม"

... สมุทโรฆษคำฉันท

"ฉิบนั้นฤาคื่อพาลี   สุครีพกระษี
 บุราณสองประคิยทุช"

... สมุทโรฆษคำฉันท

"เกว็อกเกล็อนเหม็อนพาลี   ไค้มารศรีปรีปริงไป
 ฝากน่องคองจิตใจ   พิคไสมยอญู่คู้เค็ยงเอง

เกว็อกเหม็อนเง็อนเหม็อครั้ง   พาลี

รับนุชอุคคมศรี

ฝากน่อง

เส็ยสตัคคคชนมวี

พิคนาค

เอาเองเพลงป็นคอง

ท้าวลัมโลลาญ"

... ภาพห่อโคลงพระศรีมโหสถ

"กล่าวจริงยิ่งปานนักษัตรีย์
 ผู้ละพระรามไป
 ใจจริงสิ่งนี้ที่
 เอา เบียงเพียงจักรพรรดิ
 คงค่ากำจักร์คน
 สิบสี่ปีไปช้า

ชครุทรศักดิ์ชากโย
 ป่าไกลนิบสิบสี่ปี
 ถือสศย์
 นานหล้า
 ราเมศ
 ซามกลางฝูงมาร"

... ภาพหอโคลงพระศรีมหาโพธิ์

"สามเล่มราเมศไท้
 แมกัทรงสามศร
 ทานผลาญอุสุรมรณ
 เจ้าก็ผลาญชวยอคร้าว

สังหร
 เปรียบท้าว
 ลาญชีพ
 มอคมวญกุเสมอ"

... โคลงกวีโบราณ พระมหานาค

"ไตรคาญกพระรามมา
 พระผลาญยักษมารมรณ
 ไตรคาราเมศร้าง
 องค์สีคากวางสมร
 พระผลาญหมูมารมรณ
 ไคสีคาสมรหน้า

จากสีคากาโณสมร
 ไคสีคากาองคคิน
 แรมอร
 หลากหล้า
 ลาญชีพ
 อาเคลลาคสิงองค์"

... ภาพหอโคลงนิราศพระบาท

"แทงคอง เมื่อพระฤาษีแกไถนา พบนางสีคา คุณคู้คู้ในผอบทอง
 คองฝนคองฟ้า หน้าตาก็ราเศร้ามอง คุณคู้คู้ในผอบทอง
 ฤษีเชอพามาเลี้ยงไว้

...แหงคอง ถูกที่นางสามนักษา ชี้น้ำสีดา พระรามคัคคีนลินมือ
ท้าวซึงว่าชีเอาหน้าลูก ท้าวโกธว่าชีเอาหน้าเมีย พระรามคัคคีนลินมือเสีย
กรานคอไปใจที่นอกเมือง"

... บทละครมโหรีรา ครึ่งกรุงเก่า

"ทำคังหนุฆานกับสีดา โคนเกล้าเกศาทาร้องไห้
ปลว่าพระรามบรลย นางสีดาหลงไหลไม่รู้จัก"

... บทละครสังข์ทอง ครึ่งกรุงเก่า

"..... ว่าเป็นศรนารายณ์อวตาร
เมื่อเสด็จออกคองไปทรงพรต ยังบรรพตศาลาไลยไพรสาณท์
ทรงแฉลงศาสตรศรไปรอนราน พิฆาฏมารซึ่งแปลงเป็นกวางมา"

... นิราศพระยามหานุภาพ

"ท้าวกระปือกบิลราชรา รณรงค์ แลฤ
คัคคกบาลกระปือกง เกิดหวั่น
สืบเศียรทรพีคอง คำเล่า แลแม่ ..."

... นิราศนรินทร์

"ถึงมีคาประจวบคาพระราเมศ เจ็บทวนแต่กระนั้นไม่ชานเสี้ยว
อันพีเจ็บนี้เจ็บจริงจริงเจียว คังแหลมเหล็กเรียวย่อยในตาชาย"

... เพลงยาวพระยาตรัง

"ไม่วางวายคลายทวนสักกิ่งยาม คังศรรามข้าทรวงสักแสนที"

... เพลงยาวพระยาตรัง

"อันมณโฑสโมสรด้วยทศกัณฐ์
กับพาลีล้มละสนะมาร
กลับมาขึ้นรีนเริงในเชิงยักษ
พี่ใครใจเหมือนหนึ่งใจอุพาพิน

แล้วราฎร์กลับมารวมภิรมย์สมาน
แล้วก็ราฎร์รักจากพานรินทร
ก็ล้มรักกาจากเจ้าชู้คชิน
มีรูสิ่งสวาสคีไม่ขาดเลย"

... เพลงยาวพระยาตรัง

ที่เฝ้าองค์พระแสงพระสิริ
.....
ถึงพระน้องตองโมกชศักดิ์ยักษ
วายุบุตร เก็บยามาตากลาย
อันทองสร เนตรบัคสลักจิตร
ล้วนแต่สิ้นเคียรบัคสลักยา
จะไปฟังแพทย์ยักษให้รักษา

"พอสบเนตรศร เนตรอนงค์สมร
เมื่อทรงสร เห็นยวน้าวประตารมาร
.....
ไคพิโทษณ์บริรักษ์จึงเร็วหาย
นั้นนารายณ์เกิดกอบด้วยกันมา
เห็นสุคพิศม์สุดแพทย์จะรักษา
ไม่มีหน้าบอกเบื่องพยาบาล
ใครจะช่วยเก็บยาให้เหมือนท่าน"

... เพลงยาวนายภิมเสน

"ถึงมีกาจวบตาพระทรงจักร์

ที่ส่องรักเสียรักไม่ร้อนถึง"

... เพลงยาวนายภิมเสน

"ถึงพระรามสุริยวงษ์ทรงศักดิ์

ทศกัณฐ์ลักสี่คาพานี่

ทุกซัควรรักยอมประจักษ์คนทั้งปวง

ก็ไม่ดวงเท่าทุกซัที่คราวครวญ"

... เพลงยาวนายภิมเสน

"นางอัจนานอกจิตนักสิทธิ์คู
นางมณโฑโสภาคหสามี

ลอบเซยชูสุริโยกับโกมี
สองกระบี่สี่ยักษรักระคม"

... เพลงยาวกรมหลวงอนุาเนตรนรินทรฤทธิ

"คิดมากก็น่าเหนื่อยใจนัก
 สึกาเคี้ยวเปลี่ยนหัวใจไปกับโจร
 ถ้าเจ้าชื่อครองศัตย์สุจริต

อัปลักษณ์เหมือนนิยายเขาเล่นโชน
 พระรามโชนเที่ยวท่องระทมใจ
 นึกหนึ่งเหมือนสึกาหาว่าไม่"
 ... ชุนข้างชุนแวน

"ทรงสังข์จักรศทา กรีบงไกร

ไวยคุณฐมาเป็นพระรามา"

... คำไหว้ครูเสภา ของเก่า

"ว่าเคิมรดทศกัณฐ์เจ้าลงกา
 หนีพระรามกลัวจะตามมารุกรบ
 สึกาแหลกแตกลงควยกงรถ

ลักสึกาโฉบฉายมาท้ายรถ
 กงกระบถเขากระจายท่าลายหมค
 จึงปรากฏเรียกนามมาตามกัน"

... นิราศพระบาท

"พระเคชคังรามรา

ขพเช่น เชื้อเฮย"

... ลิลิตตะเลงพ่าย

"พระฤทธิคังฤทธิราม

รอนราพนั แลฤา"

... ลิลิตตะเลงพ่าย

"ไพรินทรนาศเพียง

พลมาร

พระคังองค่อวตาร

แตก"

... ลิลิตตะเลงพ่าย

"ฤารามเริ่มรณฤทธิ

รบรราพนั แลฤา"

... ลิลิตตะเลงพ่าย

"คูสองเจ้าจอมสยาม

เชลลักษ์นรารอนราพณ์"

... ลิลิตตะเลงพ่าย

"ฉิวบั้นคือเต็กสู
ปางราพณ์โรมรอนราม

สงคราม โปนดา
เรื่องอ่าง"

... ลิลิตตะเลงพ่าย

"ไฟศรสามรถแฉน

ชนูรา เมศฤา"

... ลิลิตตะเลงพ่าย

"ฤาตรีภพนาดเจ้า
โหมลิมเคียรลงกา
พลพระพ่างพลพา
เนค็จอมิตรอ่าจ่าง

จักรา วุทธเฮย
กนมล่าง
นรพรำ เพรงพ้อ
ออกเอ้อมเอาเสมอ"

... ลิลิตตะเลงพ่าย

"ศรรามเปรียบชนงราว

ตามพเปรียบ มาศแม่"

... ลิลิตพ่ายัพ

นอกจากนี้ยังมีวรรณคดีอันเนื่องมาจากเรื่องรามเกียรติ์ คือ พาลีสอนน้อง
ทศรถสอนพระราม ราชานิลาลปากำฉันท์ ซึ่งเป็นสำนวนสมัยอยุธยา พิเภกสอนเบญจกาย
และ พาลีสอนน้อง ของ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส

๒. พระปรมาภิไธยและพระนามพระมหากษัตริย์

พระปรมาภิไธยและพระนามพระมหากษัตริย์ไทยหลายพระองค์
มีคำว่า "ราม" อยู่ เช่น พอขุนรามคำแหงมหาราช พระรามาชิบตี พระราเมศวร

พระรามราชาธิราช ราม. วชิราวุธ ฯลฯ และอาจเทียบพระมหากษัตริย์เป็นพระราม
รวมทั้งเรียกเมืองของพระมหากษัตริย์องค์นั้น ๆ ว่าเป็นเมืองของพระรามด้วย เช่น

"...นพรัตนราชธานี บูรรมย์เมืองมิ่ง แล้วแฮ ราเมศรไท่
ท้าวทอง แต่งเอง" ^๑

"สมเด็จพระเมศรไท่ ชำรง สักคี่นา" ^๒

"วานครรามินทร์ ผลัดแผ่นดินเปลี่ยนราช" ^๓

"กรุงรามฤทธิ์เฟื่องฟ้า พุภพ" ^๔

๓. ราชทินนาม

ราชทินนามของข้าราชการที่มีคำว่า "ราม" คงเนื่องมาจากหน้าที่
ในการรบหรือการปกครอง เช่น ข้าราชการสมัยอยุธยา มี ขุนรามเคชะ หลวงราม
พิชัย พระรามคำแหง พระรามรณภพ พระยารามคำแหง สมัยรัตนโกสินทร์ เช่น
พระยารามราชภักดิ์ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ราชทินนามที่มี
คำว่า "ราม" นั้นบางชื่ออาจเนื่องมาจากการแสดงเป็นสำคัญ เช่น หลวงราม
ภรตศาสตร์ เจ้าพระยารามราชพ เป็นต้น

^๑ ประวัติและโคลงกำสรวลศรีปราชญ์ (พิมพ์ครั้งที่ ๒; ห้างหุ้นส่วนจำกัด
ศิwap, ๒๕๐๓), หน้า ๒๓.

^๒ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ลิลิตพ่าย (พระนคร:
องค์การคำของคุรุสภา, ๒๕๑๖), หน้า ๒๒.

^๓ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, ลิลิตตะเลงพ่าย
พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๐๓), หน้า ๖.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๗.

๔. ตราประจำตำแหน่งข้าราชการ

เป็นรูปตัวละครจากเรื่องรามเกียรติ์ในอิริยาบถต่าง ๆ เช่น ตราประจำตำแหน่งนาทหารหัวเมือง ดังนี้

พระพิไชยสงคราม	เจ้ากรมอาสาซ้าย	ตรา พาลีถือพระขรรค์
พระรามคำแหง	เจ้ากรมอาสาขวา	ตรา องคคถือธง
พระพิไชยรณฤทธิ	เจ้ากรมเชนทองขวา	ตรา องคคหนึ่งแทน
พระวิชิคตรงค์	เจ้ากรมเชนทองซ้าย	ตรา หนุมานถือกิ่งไม้ ^๕

พระราชกฤษฎีกาการใช้ตราในราชการ ปราบกฏในพระธรรมนูญตอน
หนึ่งว่า

ตราหนุมานแมลงฤทธิ พญาศรีราชเคไชโยภยพิริยบรากรมภาณุ
ไค้ไช้ไปตั้งขุนพล ณ หวเมืองเอก เมืองโท เมืองตรีหวเมืองเลก
แต่ฝ่ายขวา

ตราองคคถือพระขรรค์ พญาศรีราชเคชะไชย พญาท่ายน้ำ ไค้ไช้
ไปตั้งขุนพล ณ หวเมืองเอก เมืองโท เมืองตรี หวเมืองเลก แต่
ฝ่ายซ้าย^๖

^๕ กฎหมายตราสามดวง เล่ม ๑ (พิมพ์ครั้งที่ ๑; พระนคร: องค์การค้า
ของคุรุสภา, ๒๕๐๕), หน้า ๒๕๐ - ๒๒.

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๓.

๕. ศิลปะและความรู้

จิตรกรรม เช่น จิตรกรรมฝาผนังเรื่องรามเกียรติ์ ลวดลายบน
ภาชนะเครื่องใช้ เครื่องประดับซึ่งมีลายที่ได้จากเรื่องรามเกียรติ์ เช่น หนุมานจับนาง
สุพรรณมัจฉา พระรามรบกับทศกัณฐ์ ทำจับลอยสูงระหว่างยักษ์และลิง เป็นต้น

ปฏิมากรรม เช่น รูปทศกัณฐ์ หนุมาน ที่อุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม
ชื่อทำในนาฏศิลป์ไทย เช่น พระรามมาโก่งศิลป์ พระลักษมณ์แสดงฤทธิ์
หนุมานผลาญยักษ์

ชื่อเรือซึ่งทำโขนเรือเป็นตัวละครในรามเกียรติ์ ไก่แก้ว เรือพาลีรังทวีป
และเรือสุครีพครองเมือง

ชื่อธง กบี่ชูช เป็นธงมีรูปหนุมานอยู่ตรงกลาง

วิชาโหราศาสตร์ มีการนำเรื่องรามเกียรติ์มาเทียบกับเกณฑ์ชะตา เช่น
ชะตาพระรามเคียดง พระรามครองเมือง พิเภกถูกขับ เป็นต้น

คาถา เช่น หัวใจหนุมานคลุกฝุ่น

๖. กีฬา

ในวงการกีฬามีอิทธิพลของเรื่องรามเกียรติ์ เช่น พระรามเข้าโทษ เป็น
ศัพท์ของหมากรุก หมายถึงการเดินหมากรุกจน หนุมานถวายแหวน เป็นท่ารำของมวยไทย
พันสีดา เป็นท่าของคาบสองมือ หนุมานแหวกฟองน้ำ เป็นท่าของกระบี่ ท่ามาลีวราช
เป็นคำเรียกผู้ตัดสินกีฬาฟุตบอล

๗. สถานที่

ชื่อสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องรามเกียรติ์มักมีนิทานพื้นเมืองประกอบด้วย
เช่น หุ่นพรหมาสร์ ตำบลทะเลชุบศร เขาทับควาย เขาสมอคอน ที่จังหวัดลพบุรี
เขาสรรพยา ห้วยสุครีพ ที่จังหวัดชัยนาท ถ้ำพาลี ที่จังหวัดพิจิตร เขาทรพี ถ้ำทรพี

ที่จังหวัดนครราชสีมา บางชื่อไม่ปรากฏนิทานประกอบ เช่น ถ้าพระราม ถ้าสีดา
 เขาสีดา ที่จังหวัดสุโขทัย

๘. พรรณไม้

ชื่อพรรณไม้ ได้แก่ บุนนาคพระราม แลงเป็นพระราม กระเช้าสีดา สไบ
 นางสีดา สมอพิเภก หัวใจไมยราพณ์ ฯลฯ มีการนำเรื่องบางตอนมาอธิบายพรรณไม้
 เหล่านี้ด้วย เช่น กระเช้าสีดาและสไบนางสีดา มีคำอธิบายว่าเป็นกระเช้าและสไบของ
 นางสีดาที่ตกอยู่กลางป่าตอนทศกัณฐ์มาลักนางไป ส่วนบุนนาคพระราม แลงเป็นพระราม สมอ
 พิเภก หัวใจไมยราพณ์ เป็นการนำชื่อตัวละครมาโยงกับพรรณไม้

๙. อาหาร

ชื่ออาหาร เช่น พระรามลงสรง ทศกัณฐ์ลงสรง สะโพกสีดา
 พาลีเคินกง ฯลฯ เป็นชื่อที่ตั้งขึ้นเพื่อเรียกร่องความสนใจคนเพราะเพียงแค่นี้จะไม่
 บอกลักษณะอาหาร เป็นหลักจิตวิทย์อย่างหนึ่งโดยเฉพาะในการค้า

๑๐. คำพูดและสำนวน

ได้จากชื่อ พฤติกรรมของตัวละคร และเหตุการณ์ในเรื่องรามเกียรติ์เป็น
 จำนวนมาก ตัวอย่างเช่น

ลูกทรี	หมายถึง	ลูกอกคัมภีร์
เหาะเกินลงกา	"	ไม่รอบคอบ
กลิ้งทุต ล้มชวร	"	ล้ม
ราพณาสูร	"	เรียบราบไปหมด
ขาดเคียวขาดกร	"	หมดทางสู้
เผาลงกา	"	ไฟไหม้
หักจักร	"	ทรยศ
	ฯลฯ	

ตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า เรื่องรามเกียรติ์เป็นที่ชื่นชอบของคนไทยมาจนถึงปัจจุบัน จึงเป็นข้อที่น่าสนใจศึกษา ส่วนทางด้านการศึกษาส่วนนั้นก็เป็นที่นิยมแพร่หลายเพราะใคร่เนื้อเรื่อง ได้เห็นภาพและได้ฟังเสียงที่ไพเราะไปพร้อม ๆ กัน โดยเฉพาะการแสดงโขนเป็นที่รู้จักกันดี

เรื่องรามเกียรติ์กับการแสดงโขนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมานาน ในปัจจุบันนี้แทบจะกล่าวได้ว่า ถ้าจะแสดงโขนต้องเป็นเรื่องรามเกียรติ์หรือถ้าจะแสดงเรื่องรามเกียรติ์มักจะแสดงในรูปของโขนมากกว่านาฏกรรมอื่น การที่เรื่องรามเกียรติ์กับการแสดงโขนเป็นของคู่กันได้อย่างเหมาะสมจึงเป็นที่ติดปากคนและทำให้เกิดการเข้าใจนิพพิลาคนเสมอ ดังสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงว่า "แม่ของไทยก็แยกไค้เป็นอย่างดีเหลือไหลว่า ถ้าเล่นเรื่องรามเกียรติ์แล้วก็เรียกว่าโขน ถ้าเล่นเรื่องอื่นแล้วเรียกว่าละคร"^๗ การแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ปรากฏตลอดระยะเวลาอันยาวนานตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงปัจจุบันนับเป็นนาฏกรรมชั้นสูง ที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง ในขณะเดียวกันบทโขนเรื่องรามเกียรติ์ไม่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายเท่าบทละครทั้ง ๆ ที่บทโขนมีศิลปะการแต่งงดงาม มีความไพเราะและให้คุณค่าในการศึกษาไม่น้อยกว่าบทละคร อาจเป็นเพราะบทโขนเรื่องรามเกียรติ์ส่วนมาก ๆ อยู่ในสภาพที่ไม่สมบูรณ์บ้าง หรือเป็นตอน ๆ เนื้อหาไม่ติดต่อกันบ้าง ทำให้ขาดรสชาตในการอ่านแต่จะเกิดความสุขสนทนเมื่อเป็นการแสดง บทโขนเรื่องรามเกียรติ์ถูกมองข้ามความดีไปอย่างน่าเสียดาย จึงควรมีการศึกษาบทโขนดังกล่าวเพื่อแสดงคุณค่าทั้งหลายให้ปรากฏ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๗ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์, เรื่องไปชวา, ลายพระหัตถ์และบันทึกเมื่อคราวเสด็จชวา พ.ศ. ๒๔๕๐ - ๒๔๕๑ (พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์, ๒๕๑๔), หน้า ๕ - ๖.

๘ หมายถึงมีศิลปะชั้นสูงและมีกรวางระเบียบแบบแผนเป็นอย่างดี

ในการศึกษาวรรณกรรมการแสดง จะหลีกเลี่ยงการกล่าวถึงการแสดงนั้น ๆ เสียมิได้เพราะวรรณกรรมการแสดงแต่งขึ้นเพื่อใจแสดงแต่อาจนำมาอ่านได้อีกประการหนึ่งด้วย บทโขนเรื่องรามเกียรติ์เป็นวรรณกรรมการแสดงซึ่งมีองค์ประกอบหลายอย่าง นอกจากรูปแบบ เนื้อเรื่อง ตัวละคร ภาษา ความคิด และบรรยากาศของเรื่องเหมือนวรรณกรรมสำหรับอ่านแล้วยังมีองค์ประกอบอื่นอีกคือ ผู้แสดง สถานที่แสดง ฉาก เสียง และเทคนิคเฉพาะกาล ในการศึกษาบทโขนเรื่องรามเกียรติ์จึงจำเป็นต้องกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของโขน การแสดงโขนในยุคต่าง ๆ และองค์ประกอบในการแสดงทั้งหมด นอกเหนือไปจากการวิเคราะห์บทโขนในแง่ที่เป็นวรรณกรรม

ในการศึกษารั้วนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของเรื่องและตั้งสมมุติฐานไว้แล้วหาหลักฐานสนับสนุนโดยคนคว่าจากหนังสือที่ตีพิมพ์แล้วและเอกสารที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์ เนื่องจากวิชานาฏศิลป์มีการเขียนเป็นตำราใจไม่มากนักและความรู้ดังกล่าวมักจะถูกปฏิบัติสืบทอดกันมาทางตัวบุคคลเป็นสำคัญ ผู้วิจัยจึงได้สัมภาษณ์และสอบถามผู้เชี่ยวชาญทางนาฏศิลป์หรือผู้ที่อยู่ในวงการนาฏศิลป์ประกอบด้วย หลักฐานทั้งหมดผู้วิจัยได้นำมาประเมินแล้วจึงวิเคราะห์และคัดลึนคุณค่า

บทโขนเรื่องรามเกียรติ์เป็นวรรณกรรมที่ให้ความบันเทิง เป็นที่สืบทอดวัฒนธรรมประเพณี ทัศนคติของคนไทยซึ่งต่อเนื่องกันมาโดยไม่ขาดระยะ การศึกษารั้วนี้จะเห็นประโยชน์ดังกล่าวและจะได้หลักฐานทางนาฏศิลป์โขนซึ่งถือว่าเป็นนาฏศิลป์สำคัญอย่างหนึ่งของชาติ การศึกษาวิเคราะห์ทำให้เห็นองค์ประกอบอย่างกว้างขวางทั้งค่านเนื้อหาและการแสดงซึ่งรายละเอียดเหล่านี้อาจเป็นแนวทางให้มีการศึกษาบทโขนเรื่องรามเกียรติ์ในค่านอื่น หรือวรรณกรรมการแสดงอื่น ๆ อีกต่อไป